

Skillnaden på alternativen för att säkra upp vatten för framtiden genom en lagringsdamm

-en undersökning på Gotland

The difference between the options for securing water for the future through a storage dam - a survey on Gotland

Kristofer Bergbohm & Marc Thomasson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp • Grundnivå, G2E
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för människa och samhälle
Lantmästare – kandidatprogram
Alnarp 2021

Skillnaden på alternativen för att säkra upp vatten för framtiden genom en lagringsdamm -en undersökning på Gotland

*The difference between the options for securing water for the future through
a storage dam - a survey on Gotland*

Kristofer Bergbohm & Marc Thomasson

Handledare: Jan Larsson, SLU, Institutionen för människa och samhälle

Examinator: Per Hansson, SLU, Institutionen för människa och samhälle

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Examensarbete inom Företagsekonomi
Kurskod: EX0883
Program/utbildning: Lantmästare – kandidatprogram
Kursansvarig inst.: Institutionen för människa och samhälle.

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2021

Nyckelord: Bevattning, Projektering, Regler, Lönsamhet, vattendom, vattenverksamhet, Gotland

Sveriges lantbruksuniversitet
LTV-fakulteteten
Institutionen för människa och samhälle

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

I takt med att de gotländska lantbruken blir större och bedriver en mer intensiv odling krävs det mycket vatten vid rätt tidpunkt i växtperioden. Därför tillämpar många lantbrukare bevattning under torrperioden på sommaren. En sådan åtgärd kräver bevattningsdamm där vatten leds från vattendrag till en bevattningsdamm eller våtmark under vinterhalvåret. Regelverk kring utformning av en våtmark eller bevattningsdamm är hårt reglerade på myndighetsnivå. Mängden vatten som får ledas bort och mellan vilka tidpunkter på året det får genomföras är helt beroende på geografiska läget för vattenverksamheten. Vilka ansökningsalternativ verksamhetsutövaren väljer att använda för att få tillåtelse att bedriva en vattenverksamhet blir avgörande för dess omfattning.

Det finns tre olika alternativ att välja mellan när en vattenverksamhet skall bedrivas. Antingen kan verksamhetsutövaren välja anmälan om vattenverksamhet till Länsstyrelsen, Vattendom vid Mark och miljödomstolen eller Undantagsregeln. Dessa tre alternativ har olika innebörd vad gäller lagar, regler och juridiska rättigheter och skyldigheter för verksamhetsutövaren. Sammanfattningsvis är det behovet vatten som skall ledas och lagras och den ekonomiska aspekten som avgör vilket alternativ verksamhetsutövaren väljer som avgör vilket alternativ som passar bäst för vederbörande.

Enligt undersökningen är det svårt för en verksamhetsutövare att sätta sig in i regelverken på egen hand utan hjälp utav rådgivare som är insatta i vattenfrågan. Det finns alternativa åtgärder som kan tillämpas för att minska kostnaderna för en vattenverksamhet som innebär gynnsamma miljöer för den biologiska mångfalden runt vattenverksamhetens geografiska läge.

Enligt respondenterna är det största hindret att välja det alternativ som har störst juridiska rättigheter och kostnaden för att få dessa rättigheter. Den andra anledningen är att mängden vatten som verksamhetsutövaren är i behov av på den geografiska platsen är tillräcklig för att välja det alternativ som innebär mindre arbete och lägre kostnader för verksamhetsutövaren.

Abstract

As Gotland farms become larger and engage in more intensive cultivation, a lot of water is required at the right time during the growing season. Therefore, many farmers apply irrigation during the dry season in summer. Such a measure requires an irrigation pond where water is led from watercourses to an irrigation pond or wetland during the winter. Regulations regarding the design of a wetland or irrigation dam are strictly regulated at the authority level. The amount of water that may be diverted and between which times of the year it may be carried out is entirely dependent on the geographical location of the water activity. Which application alternatives the operator chooses to use to obtain a permit to conduct a water activity will be decisive for its scope.

There are three different options to choose from when running a water business. Either the operator can choose to report water activities to the County Administrative Board, Water Property at Land and the Environmental Court or the Exception Rule. These three options have different meanings in terms of laws, rules and legal rights and obligations for the operator. In summary, it is the need for water to be managed and stored and the economic aspect that determines which alternative the operator chooses which determines which alternative is best suited for the person in question.

According to the survey, it is difficult for an operator to familiarize himself with the regulations on his own without the help of advisers who are familiar with the water issue. There are alternative measures that can be applied to reduce the costs of a water activity that involves favorable environments for the biological diversity around the geographical location of the water activity.

According to the respondents, the biggest obstacle is choosing the option that has the greatest legal rights and the cost of obtaining these rights. The second reason is that the amount of water that the operator needs in the geographical location is sufficient to choose the alternative that involves less work and lower costs for the operator.

Förord.

Lantmästare Kandidatprogrammet är en treårig universitetsutbildning vilket omfattar 180 högskolepoäng. För att få ut en kandidatexamen skall ett eget arbete skrivas som omfattar 15 högskolepoäng och är 10 veckors heltidsstudier. Rapporten skall sammanställas genom forskning av valfritt ämne inom den agrara näringen.

Ett stort tack riktas till alla jordbrukare som ställt upp på intervjuer mitt i vårbruket. Många intressanta diskussioner har tillkommit runt ämnet som berörts som bidragit till denna studie.

Tack riktas också till Christina Huhtasaari som tidigare arbetat som våtmarksansvarig på Länsstyrelsen och Gösta Cedergren som arbetar med EU-stöd på Länsstyrelsen för all information vi delgetts av er som bidragit mycket i vår studie.

Tack till Jan Larsson som varit vår handledare som kommit med tips och feedback under arbetets gång.

Per Hansson har varit examinator.

Alnarp 2021.

Kristofer Bergbohm & Marc Thomasson.

Innehållsförteckning

1	Inledning	11
1.1	Bakgrund	11
1.2	Problemformulering	12
1.3	Syfte	12
1.4	Forskningsfråga.....	12
1.5	Avgränsning.....	12
2	Metod	13
2.1	Litteraturstudie.....	13
2.2	Intervju.....	13
2.2.1	Urval	13
3	Metodkritik	14
3.1	Intervju.....	14
4	Litteraturstudie, anlägga bevattningsdamm	14
4.1	Beräkna behovet	14
4.2	Rådighet över vattnet	15
4.3	Landsbygdsprogrammet.....	15
4.4	Tre alternativa metoder för att få rätt till vatten	15
4.4.1	Vattendom	16
4.4.2	Omprovning och återkallelse av vattendom	17
4.4.3	Undantagsregeln	17
4.4.4	Anmälan om vattenverksamhet.....	18
4.5	Internationellt perspektiv	20
4.5.1	Australien.....	20
4.5.2	Saudiarabien	20
4.6	Exempel kalkyl	22
4.7	För och nackdelar mellan de olika alternativen.....	23
4.7.1	Vattendom fördelar	23
4.7.2	Vattendom nackdelar	23
4.7.3	Undantagsregeln fördelar.....	23
4.7.4	Undantagsregeln nackdelar	23
4.7.5	Anmälan om vattenverksamhet fördelar	24
4.7.6	Anmälan om vattenverksamhet nackdelar	24
5	Resultat	24
5.1	Ej sökt vattendom	25
5.2	Ansökt om vattendom.....	27
6	Diskussion	28

6.1	Ekonomiska aspekter	29
6.2	Slutsats.....	30
6.3	Vidare forskning i ämnet.....	31
	Referenser.....	32
	Bilaga 1 - intervju med Länsstyrelsen.....	35
	Bilaga 2 - Intervjuer med lantbrukare.....	36
	Tabell 1, Kostnads kalkyl bevattning med vattendom respektive utan vattendom. .	41

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I takt med att de gotländska lantbruken blir större med mer areal och intensiv odling så blir efterfrågan på vatten ökande. På Gotland faller det i genomsnitt 500 millimeter regn årligen vilket är under snittet i övriga Sverige där nederbörden är runt 600 millimeter. Gotland är ofta drabbat av torka under sommarhalvåret vilket leder till att jordbrukare kan tvingas tillämpa lösningar i vattenproblematiken under växtperioden. (SMHI, 2021) För att eftersträva en bättre lönsamhet i jordbruket så är bevattning en strategi för att öka volymerna och få bättre kvalitet på grödorna. Målsättningen är att få ett bättre netto för sina produkter (Johnson, 2017).

På Gotland krävs en damm för att kunna lagra vatten då det inte är tillåtet att pumpa och bevattna med grundvatten.

För att pumpa mera än 100 000 m³ till en damm så krävs en vattendom från Mark och Miljödomstolen. För att leda mindre än 100 000 m³ vatten per år till en damm räcker det med en anmälan till länsstyrelsen om vattenverksamhet, ska denna gräns överskridas så krävs en vattendom från Mark och miljödomstolen vilket är en process som är mer tidskrävande och kostnaden blir betydligt högre jämfört med en anmälan om vattenverksamhet som endast kostar 1600 kronor. (Länsstyrelsen Gotland, a, u.d).

100 000 m³ vatten räcker till 100 hektar om bevattningsmängden är 100 mm/ha. (Jordbruksverket, 2020). Oftast är det inga problem med att få tillstånd av Mark och miljödomstolen för en större bevattningsdamm. Problemet ligger mycket i att lantbrukarnas rädsla för att göra en ansökan sätter stopp för utbyggnation eller större anläggningar. Det handlar både om vad en sådan ansökan skall innehålla och tiden det tar att få ett beslut på en sådan ansökan. Kostnaderna för en sådan ansökan tycker lantbrukare oftast är för hög men å andra sidan har lantbrukaren säkrat upp sina tillstånd för pumpning inför framtiden. Om flera lantbrukare bygger damm och pumpar vatten ur samma dike så finns det en risk att pumpningen begränsas för dem som ej sökt tillstånd och fått en vattendom vid mark och miljödomstolen. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021).

Det finns tre olika metoder att välja när ett dammprojekt skall planeras och tillstånd skall sökas. Alternativ nummer 1 är en vattendom som gäller tills vidare eller under en angiven tid i domen. Alternativ nummer 2 är anmälan till länsstyrelsen och det är giltigt tills länsstyrelsen beslutar något annat.

Alternativ nummer 3 är undantagsregeln som innebär att den som anlägger dammen helt har ansvar för att den inte skadar enskilda eller allmänna intressen. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021).

1.2 Problemformulering

Summeras ovan nämnda problem kan det konstateras att Gotland har problem med låg nederbörd under sommarmånaderna vilket leder till försommartorka som hämmar växtligheten (SMHI, 2021). Detta gör att en byggnation av en bevattningsdamm är aktuell bland de gotländska lantbruken för att klara av att odla grödor med tillräckligt hög avkastning som ger ekonomisk hållbarhet i verksamheten. Vill jordbrukaren pumpa upp över 100 000 m³ per år så krävs en vattendom från Mark och miljödomstolen, vilket avskräcker många jordbrukare då det anses som en kostsam och långdragen process med bland annat en miljökonsekvensbeskrivning som skall genomföras. Ur myndighetens perspektiv så anses det inte som ett problem att söka en vattendom, en vattendom är en fördel för jordbrukaren då det skapar en trygghet i vattenförsörjningen med ett sådant beslut från mark och miljödomstolen. (Cedergren, 2021).

1.3 Syfte

Arbetets syfte är att undersöka vad dessa alternativ innebär och vad det finns för fördelar och nackdelar för respektive. Kostnaderna för de olika alternativen kommer att ställas i relation till varandra. Verksamhetsutövarnas attityder och åsikter om regelverken kommer att behandlas för att få klarhet i varför respektive verksamhetsutövare valt just sitt ansökningsalternativ för att bedriva vattenverksamhet.

1.4 Forskningsfråga

- Vilka ansökningsalternativ finns det när en damm skall byggas?
- Vilka för fördelar finns det hos respektive alternativ?
- Vilka nackdelar finns det hos respektive alternativ?

1.5 Avgränsning

Arbetet avgränsas genom att endast undersöka de tre ansökningsalternativen som går att välja när ett dammbygge skall genomföras. Rapporten kommer inte redovisa vilket alternativ som är bäst utan vad alternativen innebär och vilka skillnader i kostnader som finns. Fördelarna med bevattning för grödorna i växtodlingen kommer inte att beröras.

2 Metod

2.1 Litteraturstudie

Arbetet inleds med en litteraturstudie över olika typer av anmälningar för att få tillgång till vatten. regelverken är invecklade så för att få en förståelse över arbetet så bör litteraturstudien studeras noggrant.

Uppsatsen bygger på tidigare publicerat material. För att hitta trovärdiga källor så har vi valt att söka information på Google Scholar samt på SLU:s bibliotek. När dessa källor inte varit tillräckliga så har vi sökt utanför dessa områden så som vanliga Google. För att få en bättre förståelse av ämnet så har vi kontaktat personer som har eller jobbar på Länsstyrelsen Gotland. Dessa personer har varit till god hjälp när litteraturstudien skrevs.

2.2 Intervju

För att få reda på åsikter från lantbrukare som har byggt damm så har intervjuer genomförts med fem olika företag. Dessa intervjuer har skett genom både telefonintervju och zoommöten. Det önskvärda har varit att intervjuerna har skett över zoom men detta har inte alltid varit möjligt då många av intervjupersonerna har varit upptagna med vårbruk och har därför önskat att få genomföra intervjun över telefon. Två olika frågeformulär har satts ihop med frågor som är riktade till lantbrukare som har anlagt damm med vattendom och damm utan vattendom. intervjuerna har varit kvalitativa så frågorna som har ställs har ofta lett till intressanta diskussioner. Dessa summeras övergripande i resultatet men de finns även som bilagor längst ner i arbetet.

Kvalitativ intervju har valts för att försöka förstå varför verksamhetsutövarna har gjort sina val när vattenverksamhet har investerats på gården. Intervjun har förberetts med ett antal standardfrågor som ställs där följdfrågor kan skilja sig mellan de som intervjuas beroende på svar från respektive verksamhetsutövare. kvalitativ intervju passar bäst när intervjuaren vill hitta varför vissa beslut har tagits och för att lyfta fram det specifika i alla val som gjorts av verksamhetsutövaren. Den insamlade data som inkommit genom intervjuer utläses och sammanfattas för att hitta mönster i de svar som framkommit från verksamhetsutövarna och för att ha en öppenhet för resultatet i rapporten. (Svensson, 2015)

2.2.1 Urval

Urvalet av respondenterna har skett genom förfrågningar till lantbrukare runt om på Gotland om de känner någon som har anlagt en bevattningsdamm eller om de

vet någon som är under en ansökningsprocess för vattenverksamhet. De företag och personer som vi fått in uppgifter om har kontaktats och en förfrågan om en intervju har ställts till vederbörande.

3 Metodkritik

3.1 Intervju

Intervjuerna som gjordes var tänkt att endast genomföras på Zoom för att kunna få till bra diskussioner och kunna se varandra medan frågorna ställdes och besvarades av vederbörande. Vid tre av fem tillfällen genomfördes intervjuerna via telefon och det försvårade processen att genomföra intervjuerna då kroppsspråket på den som intervjuades ej gick att avläsa och ett ansikte på vederbörande ej gavs. Det var lätt att prata i mun på varandra när det var tre personer i samma telefonsamtal under intervjun. Det sistnämnda skapade pinsam tystnad och ursäkter som följde vilket gjorde att frågan ibland fick upprepas eller samtalet repeteras på vissa punkter.

Under rådande omständigheter med en världspandemi där social distansering rekommenderas starkt var det ej möjligt att åka ut till respektive verksamhetsutövare och göra intervjuer på plats. Därför valdes digitala möten i första hand för att samla in data.

Detta försvårade intervjuerna då eventuella följdfrågor som ställs kan uppkomma genom att intervjuaren själv får se hur omgivningen ser ut i respektive område, samt att nya frågeställningar kan uppkomma och intressanta diskussioner kan tillkomma vid ett fysiskt möte.

4 Litteraturstudie, anlägga bevattningsdamm

4.1 Beräkna behovet

När en damm ska anläggas så är det viktigt att bevattningsbehovet fastställs. Hur stor areal som önskas bevattnas och vilka grödor som ska odlas är viktiga aspekter att räkna på när dammens volym bestäms. Möjligtvis så ökar arealen i framtiden eller så kan vatten säljas till närliggande granne. Om den önskvärda bevattningsmängden är 150 mm/ha så går det åt 1500 m³/ha. (LRF, 2010) Om då 100 hektar ska bevattnas med 150 mm så går det åt 150 000 m³ vatten. I genomsnitt så sker en evaporation på 20%. För att då täcka bevattningsbehovet så krävs en damm som rymmer 180 000 m³.

4.2 Rådighet över vattnet

Nästa steg är att undersöka vart vattnet skall tas ifrån. Behöver vattnet pumpas upp från ett dike eller kanal. Eller går det att leda ett dike direkt in i bevattningsdammen. Det senare alternativet är praktiskt smidigt då påfyllningen sköter sig själv. Dock så blir det bekymmer när mängden vatten som strömmar in ska beräknas, detta är enklare att kontrollera med en pump (Cedergren, 2021). Det finns en begränsning på att mängden ytvatten som leds in i dammen inte får överstiga 600 m³/dygn. Den totala mängden vatten som får ledas till dammen varje år uppgår till 100 000 m³. (LRF, 2010). För att fylla dammen i tidigare exempel på 180 000 m³ så krävs det att påfyllningen har skett under flera år för att inte överstiga den tillåtna gränsen. Om gränsen behöver överskridas så krävs en ansökan om vattendom till Mark och Miljödomstolen. Detta behöver göras för att inte riskera att miljön tar skada av ett för högt vattenuttag (LRF, 2010).

4.3 Landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammet är till för att gynna och utveckla landsbygden i Sverige. Målet är att landsbygden och lantbruket ska få stöd för att möjliggöra en attraktiv landsbygd. Dessa stöd ska huvudsakligen gå till verksamheter som kan gynna miljö och klimat. Lantbrukets konkurrenskraft ska stärkas med hjälp av landsbygdsprogrammets stöd (Jordbruksverket, 2021). Programmet finansieras av Sverige och europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Under perioden 2014–2020 så fanns det 37 miljarder kronor att fördela ut. Då nästa reformperiod kommer att starta 2023 så förlängs det nuvarande programmet fram till nästa period. 62% av stöden går till området miljö och klimat. De som fattar beslut om vilka som ska tilldelas stöden är Jordbruksverket, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Tillväxtverket och Sametinget (Jordbruksverket, 2021).

För de som tänker investera i bevattningsdamm så finns det en del stöd att söka om dammen anpassas till de krav som finns för respektive stödpaket. Det går att få stöd som täcker 50%, 90% eller 100% av den totala investeringen.

För att få 100% stöd så krävs det att dammen är anlagd i ett nitratkänsligt område. Beroende på hur stor miljönytta dammen förväntas få så styrs andelen stöd av detta. (Jordbruksverket, 2019).

4.4 Tre alternativa metoder för att få rätt till vatten

Alternativ nummer 1 är en vattendom som gäller tills vidare eller under en angiven tid i. Alternativ nummer 2 är anmälan till Länsstyrelsen och det gäller tills länsstyrelsen beslutar något annat.

Alternativ nummer 3 är undantagsregeln som innebär att den som anlägger dammen helt har ansvar för att den inte skadar enskilda eller allmänna intressen. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

4.4.1 **Vattendom**

En prövning vid Mark och miljödomstolen om vattenverksamhet går alltid att göra oavsett omfattningen på bevattningsdammen eller mängden vatten som skall ledas. Dock så finns det krav på att göra en ansökan till Mark och miljödomstolen om gränserna för att endast göra en anmälan till länsstyrelsen om vattenverksamhet överskrids. Gränserna för vattenverksamhet överskrids om ytan på anläggningen är mera än fem hektar eller om verksamhetsutövaren vill leda mer än 100 000m³ årligen. En anmälan till Mark och Miljödomstolen kan även krävas om det finns risk för att påverka miljö och naturvärden i området eller om något enskilt intresse motsäger sig eller kan ta skada av verksamhetsutövarens anläggning.

Genom ett bifallande beslut av Mark och Miljödomstolen om vattenverksamhet har verksamhetsutövaren säkrat upp sin vattentillgång tills tillståndet i vattendomen går ut med ett angivet datum i det bifallande beslutet, eller om ärendet prövas på nytt av Mark och miljödomstolen i framtiden. En sådan omprövning kan ske om det inträffar något oförutsett som ej gått att råda över när beslutet togs från första början av domstolen.

Det finns många steg som skall genomföras och undersökas innan beslut bifalles eller avslås av Mark och Miljödomstolen.

Först och främst skall ett samråd göras med Länsstyrelsen där en bedömning om miljö och naturvärden kommer påverkas negativt av verksamheten, samt samråda med närliggande grannar eller andra som kan bli särskilt berörda av den tänkta verksamheten. Efter en sammanställning av detta kommer Länsstyrelsen avgöra om det har betydande påverkan eller ej.

Innan ärendet skickas vidare till Mark och Miljödomstolen behöver verksamhetsutövaren göra en miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

Hur omfattande denna MKB kommer att bli beror helt på hur stora miljökonsekvenserna kommer att bli av verksamheten. Vilka krav och innehåll som skall finnas med i en MKB fastställs genom den information som inkommit av underlaget av samrådet som skickats till Länsstyrelsen tidigare.

När Mark och Miljödomstolen handlägger ärendet kan det behövas kompletterande uppgifter eller ett besök på plats för att avgöra om beslutet skall bifallas eller avslås.

En kungörelse i lokalpressen görs av ärendet för att allmänheten och berörda skall kunna yttra sig i ärendet, där finns det möjlighet för verksamhetsutövaren att bemöta inkommande motsägelser av ärendet.

När domstolen avslår eller bifaller ansökan om att bedriva vattenverksamhet får verksamhetsutövaren krav och villkor att förhålla sig till. Det finns alltid möjlighet att överklaga domen till Mark och Miljööverdomstolen för alla inblandande parter i ärendet.

Kostnader som tillkommer verksamhetsutövaren är konsultkostnader när ansökan skall tas fram och sammanställas, MKB, arkeologiskundersökning, domstolens prövningsavgift. Hur stor kostnaden blir är varierande från fall till fall. Detta beror på hur omfattande MKB behöver vara och hur omfattande den arkeologiska undersökningen kommer att bli. (Länsstyrelsen Gotland b, u.d)

4.4.2 Omprövning och återkallelse av vattendom

I miljöbalken 24 kap finns det paragrafer som innebär att ett tillstånd om vattenverksamhet kan återkallas eller omprövas efter 10 år. Om ärendet omprövas så får inte domstolen sätta så höga villkor att verksamheten ej kan bedrivas längre. Verksamhetsutövaren har rätt till ersättning om den nya prövningen skulle ge större förluster av vatten, dock skall verksamhetsutövaren tåla små förluster utan rätt till ersättning (SFS nr: 1998:808 b, 2020).

Mark och miljödomstolen får delvis eller helt återkalla ett tillstånd om vattenverksamhet om verksamhetsutövaren har försummat de krav som stod i domen för att bedriva vattenverksamhet eller om verksamheten ej utnyttjas längre. Det finns även en risk att Mark och Miljödomstolen utfärdar ett krav för rivning och återställning av platsen där vattenverksamheten finns, För ett sådant beslut utgår ej någon ersättning till verksamhetsutövaren. (Havs och Vattenmyndigheten, 2020)

4.4.3 Undantagsregeln

”11kap.Vattenverksamhet”

”12 § Tillstånd enligt denna balk eller anmälan enligt 9 a § behövs inte, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena.” (SFS nr: 1998:808 a, 2020)

Undantag från tillstånd och anmälningsplikt är ett alternativ som kan väljas när en damm skall projekteras. Denna undantagsregel innebär att du som verksamhetsutövare har hela ansvaret om enskilda och eller allmänna intressen tar skada genom verksamhetsutövarens vattenverksamhet. Skulle en eventuell skada uppstå på enskilda eller allmänna intressen och det är verksamhetsutövaren som

anklagas som nyttjat sig av undantagsregeln är det verksamhetsutövarens hela ansvar att bevisa motsatsen till detta. Kan ej verksamhetsutövaren bevisa sin oskuld kan detta leda till åtal för miljöbrott.

Undantagsregeln har ingen begränsning på hur stor damm eller hur omfattande vattenverksamheten får vara. All bevisbörda ligger på verksamhetsutövarens ansvar vilket kan vara en hög risk om något skulle inträffa runt vattenverksamheten. Denna metod innebär inga kostnader men är väldigt osäker för verksamhetsutövaren på grund av bevisbördan och ansvaret som ligger på denne. (LRF, 2010)

En anmälan om samråd skall göras till någon av regeringens utsedda myndighet där verksamheter som kan medföra skador på naturmiljöer kan inträffa. Den utsedda myndighet som tex kan vara Länsstyrelsen eller Naturvårdsverket meddelar verksamhetsutövaren vilka åtgärder som skall göras för att motverka skador på naturmiljön runt vattenverksamheten.

Yttrandet tillsynsmyndigheten lämnar genom en rapport till verksamhetsutövaren är till för att hjälpa verksamhetsutövaren med vilka åtgärder som bör göras för att minimera risken för skador på miljön runt verksamhetens område. Om dessa åtgärder ändå inte är tillräckliga för att skydda naturvärden och miljön runt vattenverksamheten har tillsynsmyndigheten rätt att förbjuda verksamheten på den aktuella platsen verksamhetsutövaren pekat ut. (SFS nr: 1998:808 a, 2020) (LRF, 2010)

Verksamhetsutövarna har som krav att ta reda på om det finns fornlämningar i det aktuella området som skall exploateras. Genom att gå in i kulturmiljöregistret så kan verksamhetsutövaren se om det finns några fornlämningar i närområdet eller på den aktuella platsen som redan finns registrerade sedan tidigare. Oftast så kräver länsstyrelsen att det skall göras en arkeologisk undersökning på platsen som berörs. Verksamhetsutövaren är den som kommer att få stå för alla kostnader som tillkommer vid en arkeologisk undersökning. (Boverket, 2021)

4.4.4 Anmälan om vattenverksamhet

Anmälan om vattenverksamhet skickas in till länsstyrelsen och detta behöver göras om verksamhetsutövare vill anlägga en våtmark/damm som understiger fem hektar, vill leda högst 600 kubikmeter vatten per dygn men högst 100 000 kubikmeter vatten per år.

Kostnaden för att skicka in en anmälan till länsstyrelsen för vattenverksamhet är 1660 kronor och beslutet gäller tills länsstyrelsen beslutar något annat. (Länsstyrelsen Gotland, a, u.d)

Länsstyrelsen prövar beslutet genom att se om allmänna intressen påverkas av den tänkta bevattningsdammen. Länsstyrelsen kontrollerar om miljö, kultur, lantbruk och vattenaspekter påverkas av dammprojektet. Ärendet skickas även till kommunen, Trafikverket och energibolag för att få deras synpunkter på placering och påverkan för deras intressen i ärendet. Enskilda intressen som grannar, dikesföretag eller andra intressen som kan påverkas är verksamhetsutövarens uppgift att kontrollera så dessa ej berörs negativt.

I vissa fall kan dispenser behöva sökas för att kunna få tillstånd om vattenverksamhet. Ansökan kan omfattas av vattenskyddsområden, naturreservat, strandskydd eller natura-2000 områden som kan beröras av den tänkta vattenverksamheten. På länsstyrelsens hemsida finns ett formulär att fylla i om en eventuell ansökan behöver göras. För att få en eventuell dispens krävs det särskilda skäl och en motivering för att länsstyrelsen skall bifalla en sådan ansökan, kartor på platsen, hur natur och djurliv ser ut i området och en tydlig beskrivning av vad som planeras att utföras i området.

Kostnaden för en ansökan om dispens kostar 4600 kronor som betalas in till länsstyrelsen. (Länsstyrelsen Gotland, c, u.d)

Handläggningstiden för en ansökan om vattenverksamhet kan variera beroende på hur omfattande ärendet är eller om ansökan behöver kompletteras med ytterligare uppgifter till handläggningen eller om ansökan ej är korrekt ifylld. Handläggningstiden är minst fyra månader vilket betyder att en anmälan skall skickas in i god tid innan projekt skall starta. (Länsstyrelsen, 2021)

Slutligen kommer länsstyrelsen med sitt beslut i ärendet och vilka villkor verksamhetsutövaren får. Villkoren kan innefatta under vilken tidperiod verksamhetsutövaren får leda vatten till dammen, om allmänna intressen har krav som skall tas hänsyn till. Länsstyrelsen kan utfärda ett krav på en arkeologisk undersökning i området där den tänkta dammen skall placeras. Länsstyrelsen begär in offerter från företag som arbetar med arkeologiska undersökningar där verksamhetsutövaren får ett pris som antingen accepteras eller avslås av sökanden, då det är denne som står för kostnaden för en arkeologisk undersökning på platsen. Anser verksamhetsutövaren att det kommer bli för hög kostnad kan denne välja att lägga ned projektet om en blivande vattenverksamhet. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

Verksamhetsutövarna har alltid möjlighet att överklaga eventuella beslut eller krav som länsstyrelsen lämnar i sitt yttrande i ansökan. Ett eventuellt överklagande lämnas in till Mark och miljödomstolen där ärendet beviljas prövning eller avslås, avslås prövning står beslutet från länsstyrelsen fast. (Domstolar, 2019)

4.5 Internationellt perspektiv

4.5.1 Australien

I Australien så bevattnas cirka 5% av jordbruksmarken. Dessa 5 % står för 30 % av landets totala produktion av grödor. Då det är ett land med låg nederbörd så är bevattning nödvändig. I Australien bevattnas åkermarken med vatten från floder som rinner genom landet. (Sustainable irrigation, 2012) En av dessa floder heter Murray River och sträcker sig genom och dränerar tre delstater: New South Wales, Victoria och South Queensland. Den totala sträckan på floden uppmäts till 2508 km (Wikipedia, 2021). Med Murrayfloden så kan lantbrukarna bevattna 470 000ha. 2005 så bevattnade hela Australien 25 miljoner hektar. Ett år senare sjönk den bevattnade arealen till 20 hektar. Variationerna beror på den årliga nederbörden, råvarupriser, produktion och tillgång till vatten. 90% av den nederbörd som kommer används till växter eller avdunstar, 8 % rinner ut som ytvatten och 2% rinner ner i grundvattnet. (Sustainable irrigation, 2012)

Staterna själva undersöker bevattningsbehoven i respektive områden, om behoven önskas utökas så skickas en ansökan till regeringen som beslutar hur mycket som får tas ur Murrayfloden. Detta regleras för att inte vattennivån ska bli för låg. Varje enskild lantbrukare får ansöka om vattenrättigheter, så det går exempelvis att köpa rättigheter av grannen för att få vattna mer på den egna arealen. Vissa stater har en bättre tillgång på vatten och får därmed mer vatten beviljat. Om det sker perioder med ett högt flöde så kan tillstånden utökas tillfälligt. Om vattentillgången är låg så sker flera bedömningar under året och bevattningen kan begränsas för att inte riskera att vattennivån i floden blir för låg. (Discover Murray, u.d)

4.5.2 Saudiarabien

Olja och gas har gjort Saudiarabien till ett av världens rikaste länder, dock inte när det gäller nederbörd då de får i snitt 100 millimeter regn varje år. I regel så kommer den största mängden av nederbörd på vinterhalvåret. Temperaturen ligger mellan 10 och 25 grader på vintern och upp till 50 grader på sommaren. Floderna som rinner genom Saudiarabien är inte vattenfyllda året runt vilket gör att vattnet måste tas från grundvattnet men även en del tas från havet och måste därmed avsaltas. (Globalis, 2018). För att täcka bevattningsbehoven så pumpas fossilt vatten upp, detta är vatten som ligger djupt ner i marken och inte fylls på kontinuerligt som det ytliga grundvattnet. När det ytliga grundvattnet tar slut så begränsas pumpkapaciteten tills att vattnet har fyllts på igen. Töms en fossil källa så är den tömd för gott. Detta medför konsekvenser som gör att jordbrukarna måste odla utan bevattning och förlita sig på att det kommer regn. (Brown, 2006)

Kostnaden för att odla vete har tidigare varit subventionerad av staten för att täcka kostnaderna för bevattningen. Pengar från oljeindustrin har använts för att utveckla veteproduktionen med ett mål att minska importen av vete från andra länder. Sett från ovan så odlas veten i stora cirklar. Cirklarna formas pga. att fälten bevattnas med pivotbevattning som cirkulerar runt på fältet. Där marken inte bevattnas är det helt omöjligt att få något att växa. Det finns vissa pumpanläggningar som kan pumpa vatten 1200 meter djupt. Forskare anser att det sker en överkonsumtion av fossilt vatten och att den tillgången kommer att ta slut inom några årtionden. Sedan finns det endast naturligt grundvatten som fylls på av regnet att tillgå. (Brown, 2006)

4.6 Exempel kalkyl

Kostnaden varierar mycket mellan olika projekt. En kalkyl har upprättats för att jämföra vad kostnaden blir om en vattendom väljs jämfört med anmälan om vattenverksamhet eller undantagsregeln. Kalkylen kommer från början ifrån en rapport som LRF har gjort. Då undersöktes endast kostnaden för att anlägga en damm på 75 000 m³. Kostnaden för anmälan undersöktes aldrig. Dessa kostnader har uppskattats och lagts in i kalkylen. Med en avskrivning på 25 år och en kostnad för vattendom på 300 000 kronor så visar det att kostnaden blir 20 888 kronor högre varje år jämfört med att anmälan om vattenverksamhet eller undantagsregeln används. Viktigt att ha i åtanke är att kostnaden för vattendomen varierar mycket beroende på hur omfattande ansökan blir. Enligt uppgifter från LRF så ligger i regel kostnaden mellan 200 000 och 300 000 kronor. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

Räntan som har används i kalkylen ligger i medel på 3% ($5\% * 0,6 = 3\%$).

Tabell1, Kostnadskalkyl bevattning med vattendom respektive utan vattendom.

Damm 75000 kbm				Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
Investering	1 200 000			Ränta medel 3%	27 000	51 000
Eget Arbete	200 000			Avskrivning 25år	36 000	68 000
Total kostnad	1 700 000			Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Vattendom	300 000					
Stöd till miljöinvestering	800 000			Årlig kostnad	59 800	115 800
Investeringskostnad	900 000					
				Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
Damm 75000 kbm				Ränta medel 3%	24 000	48 000
Investering	1 200 000			Avskrivning 25år	32 000	64 000
Eget Arbete	200 000			Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Total kostnad	1 600 000					
Vattendom	200 000			Årlig kostnad	52 800	108 800
Stöd till miljöinvestering	800 000					
Investeringskostnad	800 000			Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
Damm 75000 kbm				Ränta medel 3%	18 048	42 048
Investering	1 200 000			Avskrivning 25år	24 064	56 064
Eget Arbete	200 000			Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Total kostnad	1 401 600			Årlig kostnad	38 912	94 912
Anmälan	1 600					
Stöd till miljöinvestering	800 000					
Investeringskostnad	601 600					

LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland 2021 tabell 1. Kostnadskalkyl

I grunden så kommer kalkylen från rapporten ”Lagring av vatten för bevattning” och har sedan justerats med kostnader för vattendom. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

4.7 För och nackdelar mellan de olika alternativen.

4.7.1 Vattendom fördelar

Finns en vattendom att tillgå så besitter lantbrukaren juridiska rättigheter som är en fördel om tex det blir ett torrt år och vattenmängden är begränsad. Då det finns bestämmelser för en viss nivå av uttag som lantbrukaren med vattendom har rätt till så måste uttag som sker längre upp i kanalen begränsas för att bli tillräckliga för de med vattendom. Det är även fördelaktigt om en vattendom finns upprättad eftersom framtida problem lättare kan upptäckas när den omfattande utredningen görs. Lantbrukaren kan känna sig trygg med en vattendom eftersom vattenverksamheten har undersökts noggrant och därmed så tillgodoses juridiska rättigheter att nyttja om problem skulle uppstå. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

4.7.2 Vattendom nackdelar

Nackdelen med vattendom är att den omfattas av höga kostnader innan den bifalles. Kostnaderna innefattar en miljökonsekvensbeskrivning, konsultkostnader och domstolskostnader med en prislapp på runt 300 000 kronor. (Länsstyrelsen Gotland b, u.d) Även om vattendom finns för vattenverksamheten finns det en risk att det kan ske en omprövning av beslutet efter tio år. Detta kan ske om det anses att vattenverksamheten har påverkat allmänna eller enskilda intressen i närliggande område. (Havs och Vattenmyndigheten, 2020)

4.7.3 Undantagsregeln fördelar

Fördelarna med undantagsregeln är att verksamhetsutövaren kan leda mer än 100 000 kubik årligen utan att behöva söka en kostsam vattendom. Samråd med länsstyrelsen görs för att minimera riskerna för att påverka närliggande miljöer och eventuella arkeologiska undersökningar görs. (LRF, 2010)

4.7.4 Undantagsregeln nackdelar

Nackdelen med att nyttja undantagsregeln är att all bevisbörda ligger på verksamhetsutövaren om någon påverkan på allmänna eller enskilda intressen skulle ske. Följderna kan bli att verksamhetsutövaren åtalas för miljöbrott och att platsen skall återställas eller ledande och pumpning av vatten skall upphöra. (LRF, 2010)

4.7.5 Anmälan om vattenverksamhet fördelar

Fördelen med en anmälan om vattenverksamhet är att kostnaden är endast 1660 kronor i grundavgift för att leda upp till 100 000m³ vatten om året och en vattenspegel upp till fem hektar (Länsstyrelsen Gotland, a, u.d). Processen går relativt fort om ärendet ej behöver kompletteras med övriga uppgifter (Länsstyrelsen, 2021).

4.7.6 Anmälan om vattenverksamhet nackdelar

Beslutet om vattenverksamhet har inte samma rättskraft som ett tillstånd om att bedriva vattenverksamhet. Detta innebär att om någon annan verksamhetsutövare får vattendom kan de som endast har en anmälan om vattenverksamhet ej få fortsätta leda vatten då det påverkar de som har vattendom i området upp eller nedströms. (LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland, 2021)

5 Resultat

Nedan sammanfattas frågor som ställts till fem lantbrukare som investerat i en vattenverksamhet i sitt lantbruksföretag. Svaren från lantbrukarna sammanfattas under respektive fråga för att lättare läsa ut vad lantbrukarna som intervjuas svarat på frågorna.

Lantbrukarna som har intervjuats har varit tillmötesgående och de flesta är väl insatta i regelverken.

Svaren vi fått på frågorna som ställts har varit snarlika mellan respektive verksamhetsutövare som ej haft vattendom.

Det har varit svårt att hitta någon verksamhetsutövare som har vattendom på Gotland. Det är endast en verksamhetsutövare som tagit sig igenom processen att söka vattendom som vi har intervjuat.

Anledningen till att verksamhetsutövarna ej sökt vattendom är att det är en omfattande och dyr process som ej går att fastställa priset på innan den bifalles samt att behovet vatten som behövs på gården ej överskridits så det har krävts en vattendom för vattenverksamheten.

Den verksamhetsutövaren som sökt vattendom var tvungen att ha det för att det geografiska läget för vattenverksamheten krävde så stora ytor för att få upp

volymen i dammen. Hade djupet i dammen kunnat ökas hade det ej behövts vattendom.

5.1 Ej sökt vattendom

Nr 1: vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Beroende på lantbrukarnas olika situationer så har typ av damm valts efter det. Det finns ingen typ av damm som är vanligare än någon annan bland de verksamhetsutövare som intervjuas. Möjligtvis att våtmark är något mer populär då stöd finns att tillgå vid en investering av en sådan damm. Då det finns regelverk som påverkar storleken av damm så har lantbrukarna förhållit sig till detta alternativ. Många har byggt dammen med en vattenspegel på fem hektar då detta är max tillåtet utan att söka vattendom vid Mark och miljödomstolen.

Nr 2: Varför valdes ej vattendom?

Vattendom söktes ej för vattenverksamheten då kostnaderna ansågs vara för höga i förhållande till vad de juridiska rättigheterna är värda i dagsläget. Lantbrukarna ansåg att processen var tidsödande och att kostnaden för miljökonsekvensbeskrivningen och den arkeologiska undersökningen ej gick att fastslå förrän ansökan hade blivit bifallen av Mark och miljödomstolen. De lantbrukare som ej hade vattendom ansåg att en anmälan till Länsstyrelsen täckte vattenbehovet på gården, ”Alternativet anmälan om vattenverksamhet var tillräckligt för gårdens behov” citat Andreas Wiklund.

Nr 3: Finns en oro för att vattentillgången begränsas i framtiden?

Två av fem lantbrukare ansåg att det kan bli problem i framtiden om fler väljer att bygga vattenverksamhet. Det som kan bli problem är om fler vill pumpa ur samma vattendrag och begränsa urtaget för dem som ej har vattendom i området. En torr vinter kan begränsa tillgången i vattendraget vilket gör att dammen ej hinner fyllas innan bevattningssäsongen startar om regelverken skall följas från myndigheternas håll.

Övriga ansåg att det finns näst intill obegränsat med vatten i vattendragen, samt att det finns en stor miljönytta med att använda vattnet som rinner ut i Östersjön till att vattna grödorna med för att minska utsläpp av växtnäring i Östersjön.

Vattenintaget till dammen per dag är i teorin begränsad till 600m³/dygn. ”I dagsläget så finns det en regel på att max 600 m³ får pumpas in i dammen varje dygn. Det skulle då ta 166 dagar att fylla dammen vilket är omöjligt” citat Svante R. Regeln ansågs som ett problem men efter en diskussion med länsstyrelsen så framställdes en lösning som tillät ett ökat uttag när det var högt flöde i vattendraget.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få anmälan godkänd?

Sammanfattningsvis ansåg lantbrukarna att processen gick snabbt från ansökan till länsstyrelsen till att ansökan blev bifallen, då myndigheterna höll sig inom ramarna för handläggningstiden.

En lantbrukare som nyttjat undantagsregeln ansåg att samrådet med Länsstyrelsen och den arkeologiska undersökningen drog ut på tiden vilket gjorde att projektet försvårades med dåliga förutsättningar att etablera damm på hösten. ”Vid dammprojektet som skedde 2008 så gick processen snabbt. Länsstyrelsen kom ut och kollade på plats och fann ingen anledning att utföra arkeologisk undersökning då dammen planerades på åkermark” citat Stefan Svensson.

Nr 5: Vad blev kostnaden för anmälan?

Kostnaden för anmälan för lantbrukarna har varit cirka 2000 kronor för en anmälan till Länsstyrelsen. Den arkeologiska undersökningen har varierat i pris för respektive men den har som mest kostat 35 000 kronor. Prislappens osäkerhet gör att många väljer bort vattendomen.

Nr 6: Krävdes ytterligare utredningar eller dispenser för att få tillstånd?

Det som alla har gemensamt är att det behövs en arkeologisk undersökning av platsen innan ansökan har bifallits. Omfattningen av undersökningen har dock varierat på respektive plats. Vissa har fått betala upp till 35 000 kronor om det förekommit fynd på platsen och vissa har endast haft en arkeolog som kommit ut och överskådat platsen utan att stöta på några fynd. En lantbrukare har varit tvungen att utforma dammvallen på sådant vis att det ej skall förorsaka risk för trafik att kunna köra ned i dammen vid trafikolycka vilket gjorde att projektet blev något dyrare i slutändan.

Övriga kommentarer.

”Myndigheterna är tillmötesgående och lätta att diskutera med om frågor uppkommer eller om problem skall lösas under vägens gång” Andreas Wiklund.

”Reglerna är bra idag och myndigheterna är positiva och ser miljönyttan med en våtmark eller damm vilket är positivt för det gotländska lantbruket” Andreas Nypelius.”

Det borde vara en lättare process att få en bifallande vattendom och fler stödformer borde finnas att tillgå till verksamhetsutövare som investerar i vattenverksamhet. Detta för att en bevattningsdamm bidrar till ökat produktion på åkermarken och mindre utsläpp av näringsämnen i vattendrag och sjöar.” Stefan Svensson.”

5.2 Ansökt om vattendom

Nr 1: Vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Tobias Hansson har byggt en så kallad kombidamm som är djupare i ena änden och grundare i den andra och rymmer 120 000m³. Andreas Wiklund har en gammal vattendom på sin gård för en damm på 100 000m³ som söktes i slutet av 70-talet av föregående ägare på gården.

Nr 2: Varför valdes vattendom?

”För att storleken på dammen krävde det från myndigheternas sida” citat Tobias Hansson.

Nr 3: Vattendom är i regel ett dyrare alternativ, anser du att kostnaden är värd de juridiska rättigheterna som erfordras?

”Eftersom det erfordrades ekonomiskt stöd till viss del för vattendom så är det värt de juridiska rättigheterna” citat Tobias Hansson

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få en vattendom?

Tiden från ansökan om vattendom till att den blev bifallen tog cirka ett halvår. Sammantaget tog det två år innan dammen togs i bruk från den dagen ansökan skickades in.

Nr 5: Vad tog längst tid i processen?

Processen gick snabbt och smidigt med god hjälp av rådgivare som gjorde ansökningarna.

”Utan rådgivare så hade troligtvis projektet inte blivit så bra som det blev” citat Tobias Hansson.

Nr 6: Vad blev kostnaden för vattendomen?

Kostnaden för vattendom blev 300 000 kronor där större delen av kostnaden täcktes upp genom ekonomiskt stöd tack vare duktiga rådgivare som visste vilka pengar som fanns att söka vid byggnation.

Nr 7: Finns det en oro för att det sker en omprövning av vattendomen?

En vattendom är en trygghet för att säkra upp sitt vatten och för att ha rätten på sin sida om någon annan leder vatten från samma vattendrag och det skulle bli begränsad mängd att leda.

6 Diskussion

Arbetets syfte är att undersöka vilka alternativ det finns att välja emellan när en ansökan om en vattenverksamhet skall genomföras, vad dessa alternativ innebär och vad det finns för fördelar och nackdelar för respektive alternativ. Både ekonomiska och juridiska aspekter behandlas för att väga in vilka alternativ som är mest lönsamt och juridiskt säkrast för verksamhetsutövaren.

I problemformuleringen beskrivs att vattendom vid Mark och Miljödomstolen är en kostsam process i jämförelse med att endast göra en anmälan vid Länsstyrelsen om vattenverksamhet. Skillnaden är att en anmälan inte har någon juridisk kraft för verksamhetsutövaren och kan utan förvarning tas bort eller regleras om omgivningen påverkas negativt. Ansöker verksamhetsutövaren om en vattendom har verksamhetsutövaren juridisk rätt att ta den mängd vatten som står i beslutet i vattendomen. Vattendomen kan omprövas om problem i omgivningen uppstår, dock så är det enligt Länsstyrelsen mycket ovanligt att det händer. Tillämpas undantagsregeln är kostnaderna vid investeringen lägre än vattendom. Nackdelen är att verksamhetsutövaren står för alla risker om påverkan på allmänna eller enskilda intressen påverkas vid nyttjande av undantagsregeln. (Cedergren, 2021)

Fem verksamhetsutövare utfrågades med hjälp utav ett frågeformulär som sammanstälts med frågor som antingen gäller vattendom eller anmälan om vattenverksamhet. Intervjuerna ledde till intressanta diskussioner runt ämnet och frågorna som ställdes till respektive verksamhetsutövare.

Det intrycket som inkom från dem som ej hade ansökt om vattendom vid Mark och miljödomstolen var att processen hade blivit alldeles för långdragen med för många krav på verksamhetsutövaren om vattendom hade sökts som innefattade miljökonsekvensbeskrivning, arkeologisk undersökning och samråd med både myndigheter och hjälp utav konsulter för att sammanställa en korrekt ansökan till domstolen. Det fanns ett rykte bland de utfrågade att det var en dyr process att få igenom en vattendom. Detta varierar dock beroende på hur omfattande den arkeologiska undersökningen kommer att bli och vad Miljökonsekvensbeskrivningen innehåller. Priset är cirka 300 000 kronor för att få en vattendom. Dock så kan priset vara lägre eller högre för en sådan beroende på omfattningen för den aktuella verksamhetsutövaren.

Enligt en tjänsteperson på Länsstyrelsen är det i de flesta fallen ej några som helst problem att få en vattendom bifallen av Mark och miljödomstolen. Myndigheterna på Gotland är väldigt positiva till investeringar i vattenfrågan då det anses som stor miljönytta med minskade utsläpp i Östersjön och att det finns ett stort överskott på

vatten under vinterhalvåret som bör tas till vara på och utnyttjas under torrperioderna. (Cedergren, 2021)

Under intervjuerna med både verksamhetsutövare som har vattendom eller anlagt så kallade kombidammar och med Länsstyrelsen framkom det att ekonomiska stöd för att anlägga våtmark eller kombidamm finns att tillgå. Stöden tilldelas till dem som anpassar sin damm på så vis att levande varelser kan dra stor nytta av vattenverksamheten för att bidra till den biologiska mångfalden. Att leda in dräneringsvatten från fält in till en damm ger en hög miljönytta som är grund för att kunna få tilldelat stöd av landsbygdsprogrammet. Nackdelen med kombidamm är att det kräver mera markyta för att anlägga en kombidamm med låga slänter. Stödet som kan sökas för att anlägga en kombidamm kan uppgå till 90% av kostnaderna för att anlägga en sådan vilket kan minska kostnaderna för verksamhetsutövaren. Nackdelen är att det tar tre månader innan stödpengarna betalas ut vilket gör att fakturor till entreprenörer redan har betalats av verksamhetsutövaren. Detta kräver stora likvida medel eller kontokredit vid en bank om verksamhetsutövaren inte har en överenskommelse med en entreprenör om sen betalning. (Cedergren, 2021)

6.1 Ekonomiska aspekter

Enligt tabell 1 visar den att vattendom vid Mark och Miljödomstolen medför en högre kostnad som följd i jämförelse med en anmälan om vattenverksamhet vid Länsstyrelsen som näst intill är gratis om det ej krävs några arkeologiska undersökningar. Enligt intervjuerna påtalas det att processen att få vattendom är alldeles för dyr och att dammen måste vara långt över 100 000 kubik för att det skall finnas någon ekonomisk lönsamhet att investera i en vattendom. Problem med att kunna få dammen djup kan göra att vattenspegeln överskrider gränsen där anmälan om vattenverksamhet till Länsstyrelsen överskrids.

Finns möjligheten att söka ekonomiskt stöd vid Europeiska unionens landsbygdsprogram för att återskapa miljönytta genom minskat näringsläckage och högre biologisk mångfald blir kalkylen för projektet mycket mera lönsamt i längden (Länsstyrelsen Gotland d, u.d).

6.2 Slutsats

Slutsatsen som dras av denna studie kring de tre alternativen vid ansökan om vattenverksamhet som kan väljas och de ekonomiska aspekterna är.

- Av intervjuerna som genomfördes ansågs det som en mycket kostsam och tidskrävande process att ta sig igenom för att få en vattendom av Mark och miljödomstolen som innebär juridiska rättigheter under angiven tid i domen eller tills vidare.
- I stället anses det räcka med en enkel anmälan till Länsstyrelsen för en avsevärd lägre kostnad men som medför en juridisk osäkerhet för framtida vattenuttag om flera närliggande grannar investerar i vattenverksamhet och vill ta ur samma vattendrag och urtaget för verksamhetsutövaren kan begränsas eller stoppas.
- Alla fem verksamhetsutövare som intervjuades rekommenderade starkt att en konsult eller rådgivare skall tillkallas för att sammanställa ansökan och hjälpa till att hitta möjliga vägar för att söka ekonomiskt stöd för att minska kostnaderna vid investeringen.
- Undantagsregeln användes endast i ett av de fem fallen och detta gjordes i detta specifika fall för att våtmarken överskred volymerna för anmälan till Länsstyrelsen om vattenverksamhet och för att en vattendom troligtvis hade varit en mycket omfattande process i detta fall. Med tanke på att ett samhälle låg i närheten, en bergtäkt i området och en livsmedelsindustri strax intill gården hade försvårat en ansökan till Mark och miljödomstolen. Dock så hade det inte varit omöjligt men verksamhetsutövaren vågade ej riskera att få avslag.
- Länsstyrelsen är mycket positiva till investering i våtmarker då det anses göra en stor miljönytta för den biologiska mångfalden. Även minskat näringsläckage från jordbruksmarker ut i Östersjön gynnas med hjälp utav våtmarker som anläggs där vatten återanvänds på åkermark igen eller sedimenteras i dammarna. (Cedergren, 2021)

6.3 Vidare forskning i ämnet

Detta arbete kan vidareutvecklas genom undersökningar om vattenverksamhet i övriga Sverige. Regelverken mellan de olika länen skiljer sig åt hur vatten får ledas till en damm. Samt att i vissa län är det tillåtet att bevattna fält med grundvatten direkt från ett borrhål.

Kostnaderna kan skilja sig för respektive län, speciellt en vattendom där grundvatten skall nyttjas för bevattning i lantbruk (Länsstyrelsen Skåne, 2020).

Det går även att se över och fördjupa sig hur regelverken skiljer sig åt i övriga Europa med pumpning och ledande av vatten. Regelverken kan skilja sig i respektive land som är medlemmar i Europeiska unionen.

Vattenfrågan och övergödning av sjöar och vattendrag är en stor fråga både i regional, regering och EU nivå och med hjälp utav denna studie och källor som används kunna gå vidare i vattenfrågan i övriga Sverige eller EU.

Referenser

- Boverket (2021). *Fornlämningar*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/kulturvarden/samordning-med-kulturmiljolagen/fornlamningar/> [2021-04-22]
- Discover Murray (u.d). *Use and Consumption of Murray River Water*. <http://www.murrayriver.com.au/about-the-murray/water-use-and-consumption/> [2021-05-06]
- Globalis (2018). *Saudiarabien*. <https://www.globalis.se/Laender/saudiarabien> [2021-05-06]
- Havs och vattenmyndigheten (2020). *Omprovning och återkallelse av tillstånd*. Havs och vattenmyndigheten. <https://www.havochvatten.se/vattenkraft-och-arbete-i-vatten/vattenverksamhet/omprovning-och-aterkallelse-av-tillstand.html>
- Hushållningssällskapet Kalmar (2017). *Stor areal ökar lönsamheten*. [Broschyr] Kalmar. Hushållningssällskapet. <http://hushallningssallskapet.se/wp-content/uploads/2018/07/arvensis-2017-7-stor-areal-okar-lonsamheten.pdf> [2021-04-22]
- Jordbruksverket (2019). *Miljöinvestering för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar*. Jordbruksverket. <https://jordbruksverket.se/stod/lantbruk-skogsbruk-och-tradgard/jordbruksmark/vatmarker-och-dranering/anlagga-och-restaurera-vatmarker-och-dammar>
- Jordbruksverket (2020). *Bevattning*. Jordbruksverket. <https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/vattenhushallning/bevattning>
- Jordbruksverket (2021). *Landsbygdsprogrammet*. Jordbruksverket. <https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/landsbygdsprogrammet>
- Lester R. Brown (2006). *Plan B 2.0 Rescuing a Planet Under Stress and a Civilization in Trouble* (NY: W.W Norton & Co., 2006)

LRF (2010). *Bevattningsdammar*. [Broschyr] Kristianstad. LRF
http://hushallningssallskapet.se/wp-content/uploads/2015/04/bevattningsdammar_lrf.pdf [2021-04-22]

LRF Gotland, Länsförsäkringar Gotland (2021). *Lagring av vatten för bevattning*.
<https://www.lrf.se/globalassets/dokument/mitt-lrf/regioner/gotland/rapporten-lagring-av-vatten-for-bevattning.pdf> [2021-05-06]

Länsstyrelsen Gotland (u.d), a. *Anmälan om vattenverksamhet*. Gotland.
Länsstyrelsen Gotland. <https://www.lansstyrelsen.se/gotland/miljo-och-vatten/vattenverksamhet/anmalan-om-vattenverksamhet.html>

Länsstyrelsen Gotland (u.d), b. *Vattenverksamhet*. Gotland. Gotlands länsstyrelse.
<https://www.lansstyrelsen.se/gotland/miljo-och-vatten/vattenverksamhet.html#0>

Länsstyrelsen Gotland (u.d), c. *Strandskyddsdispens*. Gotland. Gotlands länsstyrelse.
<https://www.lansstyrelsen.se/gotland/natur-och-landsbygd/aktiviteter-och-ingrepp-i-naturen/strandskyddsdispens.html>

Länsstyrelsen Gotland (u.d), d. *Anläggna våtmark*. Gotland. Gotlands länsstyrelse.
<https://www.lansstyrelsen.se/gotland/miljo-och-vatten/vattenverksamhet/vagledning-for-olika-vattenverksamheter/anlagga-vatmark.html>

Länsstyrelsen Gotland (2021). *Aktuella handläggningstider*. Gotland.
Länsstyrelsen Gotland. <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/om-lansstyrelsen-stockholm/handlaggningstider.html>

Länsstyrelsen Skåne (2020). *Grundvatten av god kvalitet*. Skåne
<http://skanesmiljomal.info/project/grundvatten-av-god-kvalitet-2020-2/> [2021-05-06]

Per Svensson (2015). *Kvalitativ och kvantitativ undersökningsmetodik*. Chalmers university of technology.
<https://student.portal.chalmers.se/sv/chalmersstudier/programinformation/maskinteknik/kandidatarbete/Documents/20150225%20Vetenskapsmetodik%20fo%CC%88rel%202%20PS.pdf> [2021-05-10]

SFS nr: 1998:808 a. *11 kap. Vattenverksamhet*. Miljödepartementet

SFS nr: 1998:808 b. 24 kap. *Tillståndets giltighet, omprövning m.m.*
Miljödepartementet

SMHI (2021). *Gotlands klimat*. SMHI.
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/klimat/klimatet-i-sveriges-landskap/gotlands-klimat-1.4887>

Stora Tollby AB (2019) *GÅRDEN & MILJÖN*.
<https://storatollbygard.se/2019/01/20/garden-miljon/> [2021-04-22]

Sustainable Irrigation (2012). *Irrigation in Australia, Facts and figures*.
[Broschyr] Australien. Sustainable irrigation.
http://www.nswic.org.au/pdf/irrigation_statistics/Facts%20Figures.pdf [2021-05-06]

Sveriges Domstolar (2019). *Överklaga till Mark- och miljööverdomstolen*.
<https://www.domstol.se/amnen/overklaga-en-dom/overklaga-till-mark--och-miljooverdomstolen/> [2021-04-22]

Wikipedia (2021). *Murray River*. https://en.wikipedia.org/wiki/Murray_River

Intervjuer

Christina Huhtasaari. Zoommöte. 2021-04-13.

Gösta Cedergren. Zoommöte. 2021-04-15.

Andreas Nypelius, Nyplings Gård. Zoommöte. 2021-04-26.

Tobias Hansson, Alva. Telefonmöte. 2021-04-27.

Andreas Wiklund. Stora Tollby Gård, Ekeby. Zoommöte. 2021-04-27.

Svante Runfeldt. Klintebys. Telefonmöte. 2021-04-30.

Stefan Svensson. Norrbys Rosendahls Lantbruk AB. Follingbo. Telefonmöte.
2021-05-03.

Bilagor

Bilaga 1 - intervju med Länsstyrelsen

Gösta Cedergren. Zoom. 2021-04-15. Länsstyrelsen.

Vad anser du är fördelen med bevattning?

Dräneringsvatten leds ofta vidare från fält till bevattningsdammar vilket gör att verksamhetsutövaren kan få stöd upp till 50% för att bevattningsdammen används som en så kallad kvävefälla. Kombidamm där dräneringsvatten leds in i dammen bidrar till stor miljönytta genom att näringsrikt vatten som annars hade runnit ut i östersjön i stället används för att bevattna fälten, växter kan genom detta ta upp den näringen som runnit ut i dräneringsvattnet i stället för att det läckt ut i sjöar eller vattendrag. Bevattning bidrar med stor fördel exempelvis när fältet skall besprutas med jordherbicid då verkningsgraden blir mycket högre om fältet vattnas med 5 millimeter innan bekämpning.

Hur blir verksamhetsutövare berättigad till stöd?

För att söka stöd behöver verksamhetsutövarens damm bidra med miljönytta. Stödet grundar sig i ett poängsystem som är upp till 500 och minimum för att få tilldelat stöd är 250 poäng. Olika miljönyttiga åtgärder ger olika mycket poäng som är grund i att kunna söka stöd vid landsbygdsprogrammet. Till exempel om verksamhetsutövaren leder in dräneringsvatten i dammen så ger det en hög poäng.

En bevattningsdamm går alltid att räkna hem på Gotland då det ökar skördarna avsevärt mycket. 2018 är ett bra exempel på hur lönsam en damm kan vara med tanke på hur låg skörd just 2018 gav utan bevattning. Vissa år behöver verksamhetsutövaren inte använda sin damm så mycket men det är en bra försäkring att ha dammen att tillgå om ett torrår skulle återkomma.

Hur går utbetalning av stöd till?

Om verksamhetsutövaren vill ansöka om stöd vid byggnation måste verksamhetsutövaren anlita ett företag och få en offert för att det skall vara grund till att få stöd av landsbyggsprogrammet. Allt jobb som verksamhetsutövaren gör själv görs gratis då det ej är grund för att få ett stöd. Nackdelen är att verksamhetsutövaren måste ligga ute med pengarna innan stödpengarna som ansökts tilldelas. Detta kan ta upp till tre månader att få ut stödpengarna och då är i regel en faktura till en entreprenör redan betald. Därför är det viktigt att ha egna likvida medel eller en kredit vid en bank för att kunna betala fakturorna innan stödet betalas ut.

Länsstyrelsen kommer ut till verksamhetsutövaren och gör en slutbesiktning för att se att dammen är utformad och följer de riktlinjer och krav som gjorde att verksamhetsutövaren blev berättigad till stöd från landsbygdsprogrammet.

Hur ser framtiden ut för stöden?

Framtiden är ovis då landsbygdsprogrammet tidsperiod upphör 2023 och en ny tidsperiod börjar igen samma år. En ny tidsperiod kan innebära nya regler och krav vilket kan gynna eller missgynna verksamhetsutövaren vid en investering. Bevattning är i ropet och det kommer troligtvis inte bli svårare eller mindre pengar att söka i framtiden. Dräneringen är eftersatt och det kommer troligtvis bli mer pengar att söka för att underhålla och gräva ny dränering på åkermark på Gotland. En bra dränering gör att lantbrukare kan komma i gång med vårbruket tidigt på våren vilket gör att grödorna blir mera motståndskraftiga mot försommartorka vilket är ett stort problem på Gotland.

Bilaga 2 - Intervjuer med lantbrukare

Andreas Nypelius, Nyplings Gård 2021-04-26

Anmälan om vattenverksamhet.

Nr 1: vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Dammen har anlagts i Lokrume och är av typen ”kombidamm” som bidrar till mindre utsläpp av fosfor och kväve i Östersjön. Genom att man delvis tar vatten från dräneringen från fälten och bevattnar med det på fältet igen och på så vis återanvänder näringsämnen på nytt. Projektet påbörjades 2012, dammen blev helt klar 2014. Storlek är 75 000 m³. Dammen är en vattenspegel på tre hektar och som krav för att få beviljat stöd till 80% var att djupet i enda änden ska vara en meter, i andra änden är dammen sex meter djup.

Dammen fylls från ett dike, dräneringen från fält i närheten rinner in i dammen.

Sista metern måste fyllas med en pump för att dammen ska bli full.

Nr 2: Varför valdes ej vattendom? (följdfråga: övervägdes alternativen?)

En vattendom var inte aktuellt eftersom dammens kapacitet är 75000m³. Kostnaden ansågs onödig.

Nr 3: Finns en oro för att vattentillgången begränsas i framtiden?

Inte i dagsläget. Det finns gott om vatten i området. möjligtvis att dammen behöver fyllas under en kortare period i framtiden om torrare perioder skulle uppstå.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få anmälan godkänd?

Anmälan gick snabbt. En månad eller två. Fick god rådgivning av Christina Huhtasaari. Idag tar anmälan minst ett halvår.

Hallfreda: komplettera godkännande av fastighetsägare, på grund av angränsande grannar runt dammen som kan bli påverkade, skriftlig godkänna av dikesföretag, utredning av schaktmassor/matjord/lermassor. (enkelt att fixa)

Nr 5: Vad blev kostnaden för anmälan?

Hade dammen gjorts idag så finns en risk för högre kostnader av den arkeologiska undersökningen. Kostnadsförslag erfordras av länsstyrelsen innan något sker. reglerna har blivit hårdare när och om en utredning skall göras.

Nr 6: Krävdes ytterligare utredningar eller dispenser för att få tillstånd?

Dammen ligger intill en väg så Trafikverket hade krav på att dammen var tvungen att ligga minst fem meter från vägen och att dammvallen ska vara hög. Naturvårdsenheten hade invändningar på grund av att en padda hade funnits i diket för 60 år sedan i diket. Dock så hade inte paddan syns till sen 60 talet då det påtalades. Det löstes genom en diskussion med naturvårdsenheten. Miljönyttan med dammen ansågs större än att inte bygga dammen.

Övriga kommentarer.

Vattenfrågan undersöks ofta. ”Reglerna är bra idag och myndigheterna är positiva och ser miljönyttan med en våtmark eller damm” Andreas anser att det är miljövänligt på flera vis med bevattningsdamm, vattnet fångas upp från åkrarna i stället för att rinna direkt ut i östersjön och då minimeras läckage av växtnäring ut i sjöar och vattendrag. Bättre kontrollerad odling då det går att styra grödornas behov med hjälp av bevattningen.

Andreas Wiklund. Stora Tollby Gård, Ekeby. 2021-04-27.

Vattendom och anmälan om vattenverksamhet.

Nr 1: vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Stora Tollby två dammar, en våtmark som de har anlagt 2018 och en vanlig bevattningsdamm som gjordes 1979. För att fylla den äldre dammen så finns en vattendom som uppgår till 100000m³/år. För att fylla den nya dammen så har de gjort en anmälan om vattenverksamhet där de får pumpa in upp till 100000m³/år. De har även lett in dräneringsvatten från fält i närheten, Andreas uppskattar att dräneringen tillför ca 100000m³/år. Totalt har de en lagringsvolym på 250000m³.

Nr 2: Varför valdes ej vattendom? (följfråga: övervägdes alternativen?)

När den nya dammen skulle byggas så gjorde de en ”anmälan om vattenverksamhet” anledningen till det var att regelverken blev för kostsamma och komplicerade om de skulle välja alternativet vattendom. ”alternativet anmälan om vattenverksamhet var tillräckligt för gårdens behov” citat Andreas Wiklund.

Nr 3: Finns en oro för att vattentillgången begränsas i framtiden?

Andreas upplevde ingen oro i dagsläget. I framtiden skulle tillgången kunna bli begränsad om fler ”uppströms” anläggningar byggas. Grannar har frågat om det är ok att pumpa vatten uppströms så det finns en tydlig efterfrågan på vatten. 2018 när det var torrår så fanns det tillräckligt med vatten för Stora Tollby, men sker ett högre uttag ur diket längre uppströms så skulle situationen möjligtvis se annorlunda ut i framtiden om det skulle vara torrt.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få anmälan godkänd?

2–3 mån och då kompletterades ansökan ändå med att få använda skog som var skyddad skog (fanns högstubbar där som egentligen skulle bevaras). Dammen var bättre miljönyttan än skogen ansågs det från Länsstyrelsen. Så det gick väldigt fort!

Nr 5: Vad blev kostnaden för anmälan?

Anmälan till den senaste dammen kostade cirka 2000kr. Andreas lägger till att år 1979 så var kostnaden för vattendom några tusenlappar, vilket är betydligt dyrare idag.

Nr 6: Krävdes ytterligare utredningar eller dispenser för att få tillstånd?

Rådgivare hjälpte till med ansökan. Det blev diskussioner med naturvårdsenheten angående en närliggande skog som ansågs viktig för miljön eftersom det fanns högstubbar. Men eftersom dammen som skulle anläggas har en högre miljönytta än skogen så var det okej att hugga ner den och placera dammen på den platsen. Hela processen med anmälan om vattenverksamhet tog 2–3 månader. Arkeologisk undersökning var gjord tidigare så en sådan behövdes inte göras igen.

Övriga kommentarer.

Vattenanalys görs varje år på gården på grund av att företaget odlar grönsaker och då krävs det av livsmedelsverket. Då vattnet tas från dräneringen så märks ingen ökad näringshalt i analyserna. Växterna tar upp näringen som tillförs på fälten. Finns alltid ett läckage från jorden som är svår att komma ifrån. Andreas lägger till: ”Myndigheterna är tillmötesgående och lätta att diskutera med”.

Tobias Hansson, Alva. 2021-04-27.

Vattendom.

Nr 1: Vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Kombidamm. Hälften är grund del. 9 hektar. Volym ca: 120 000m³. Platsen som dammen är belägen på är inte lämpad för en damm med mindre areal och större volym. Eftersom dammen har en vattenspegel över 5 hektar så krävs en vattendom.

Nr 2: Varför valdes vattendom?

För att storleken på dammen krävde det. Då platsen har ett grunt lerlager så behövde dammens yta vara större för att vattenbehovet ska täckas.

Nr 3: Vattendom är i regel ett dyrare alternativ, anser du att kostnaden är värd de juridiska rättigheterna som erfordras?

Känns bra med rätten på sin sida. Eftersom stöd erfordrades till vattendomen så är den helt klart värd de juridiska rättigheterna.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få en vattendom?

Från första steget i projektet till dammen stod helt färdigt tog ungefär två år. Att få en vattendom tog ett halvår.

Nr 5: Vad tog längst tid i processen?

Tobias tyckte att det gick smidigt med att anlägga en damm, fick god hjälp av rådgivare, utan rådgivare så hade troligtvis projektet inte blivit så bra som det blev.

Nr 6: Vad blev kostnaden för vattendomen?

Ungefär 300000: -. Dock så fick de en del stöd som täckte utgifterna. Då platsen där dammen ligger har ett grunt lerlager så krävdes en större yta för att få en tillräcklig vattenvolym. Den stora ytan krävde en vattendom, då ansågs det okej att få stöd för vattendomen.

Nr 7: Finns det en oro för att det sker en omprövning av vattendomen?

Nej. Det är en stor trygghet med en vattendom. ser ingen anledning till att domen ska ändras.

Övriga kommentarer.

2018 var bevattning en räddning för Tobias då det var väldigt torrt, utan bevattning så hade skörden blivit minimal. Under normala år så hjälper bevattningen till att optimera skördarna. Grödorna växtperiod går att styra med bevattning vilket gynnar både lönsamhet och miljö. Tobias anser att det borde vara enklare att söka vattendom. I dagsläget är en vattendom för dyr och krånglig att upprätta. Hade det varit enklare att ansöka om vattendom så skulle fler skaffa sig en vattendom vilket hade lett till mer kontroll på grödorna och bättre för miljön samt att fler kan känna sig trygga med en säker vattentillgång.

Svante Runfeldt. Klintebys 2021-04-30.

Undantagsregeln.

Nr 1: vilken typ av damm har byggts och hur stor?

På Klintebys gård så har en bevattningsdamm anlagts, dammen byggdes som en våtmark där 50% stöd har beviljats. Undantagsregeln används i projektet. Storleken på dammen är fyra hektar vattenspegel. Dammen rymmer totalt 150 000 m³. Med undantagsregeln så får dammen fyllas med 100 000 m³ varje år. För att fylla dammen så krävs överlagring. För att dammen ska fyllas så krävs höga flöden som finns att tillgå i närheten. Dessa flöden är dock inte höga året runt. ”I dagsläget så finns det en regel på att max 600 m³ får pumpas in i dammen varje dygn, det skulle då ta 166 dagar att fylla dammen vilket är omöjligt citat Svante R. i en diskussion med länsstyrelsen så var inblandade parter överens om att denna gräns får överskridas då det är bättre för lantbrukaren och miljön att fylla upp dammen när det är stort flöde i vattendraget. Det vattnet hade annars strömmat ut i östersjön och bidragit till övergödning.

Nr 2: Varför valdes ej vattendom?

Vattendom valdes ej pga. att det inte fanns tillräckligt med tid samt att kostnaden ansågs för hög. Det fanns en oro att en vattendom skulle bli för omfattande med tanken på dammens geografiska placering, det finns stenbrytning och livsmedelsverksamheter i närheten som skulle kunna påverka projektet, samt närhet till tätbebyggt område med risk för att personen överklagar ansökan om vattendom. Undantagsregeln ansågs fullt tillräcklig för projektet.

Nr 3: Finns en oro för att vattentillgången begränsas i framtiden?

Finns ingen oro. Trots närhet till stad. Höga flöden i närheten.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få anmälan godkänd?

12-15v.

Nr 5: Vad blev kostnaden för anmälan?

2500-3000kr. Arkeologisk undersökning 12–15 tusen. Hittade stenar kostade 35 000. (hela processen tog 5 mån.,) började bygga på hösten.

Nr 6: Krävdes ytterligare utredningar eller dispenser för att få tillstånd?

Det krävdes en arkeologisk undersökning som kostade i grunden 12–15 tusen kronor. Då fann de ett par stenar som behövde undersökas mer noggrant. Då tillkom 35000kr samt att det drog ut på tiden.

Övriga kommentarer.

Finns ingen oro för vattenbrist. Blir vattendom om vattentillgången minskar. Tar vatten ur dräneringsdike. Fyller dammen vid höga flöden.

Stefan Svensson. Norrbys Rosendahls Lantbruk AB. Follingbo. 2021-05-03. Anmälan om vattenverksamhet.

Nr 1: vilken typ av damm har byggts och hur stor?

Företaget har tre dammar att tillgå med en lagringsvolym på totalt 365 000 m³. Ingen av dammarna nyttjar vattendom. en av dammarna samägs med en granne. Två av dammarna fylls av en närliggande kanal och den tredje fylls från ett berg. Den äldsta dammen är byggd 1980 och den nyaste 2008.

Nr 2: Varför valdes ej vattendom?

Ansågs inte nödvändigt.

Nr 3: Finns en oro för att vattentillgången begränsas i framtiden?

Under vintern är det obegränsat med vatten i vattendragen och det finns ingen risk att påverka övriga grannar nedströms. Fyller dammarna till 80% fram till årsskiftet. Topp-fyller dammarna strax innan den sista i mars.

Nr 4: Hur lång tid tog processen att få anmälan godkänd?

”Vid dammprojektet som skedde 2008 så gick processen snabbt. Länsstyrelsen kom ut och kollade på plats och fann ingen anledning att utföra arkeologisk undersökning då dammen planerades på åkermark” citat Stefan Svensson.

Nr 5: Vad blev kostnaden för anmälan?

Anmälan till Länsstyrelsen kostade cirka 2000 kronor

Nr 6: Krävdes ytterligare utredningar eller dispenser för att få tillstånd?

Arkeologisk undersökning behövdes inte på grund av att dammen byggdes på åkermark. Länsstyrelsen kom ut och inspekterade men inga synpunkter på vare sig placering eller övriga åtgärder tillkom efter besöket.

Övriga kommentarer.

Företaget verkar i vattenskyddsområde vilket påverkar växtodlingen. Men i bevattningssammanhang så har det ingen betydelse eftersom en tät damm endast lagrar vatten och inte orsakar läckage som kan påverka grundvattnet. Stefan anser att det borde vara billigare att få vattendom och bygga damm för att det minskar utsläpp i östersjön och ökar produktionen i det svenska lantbruket avsevärt med en bevattningsdamm.

Tabell 1, Kostnadskalkyl bevattning med vattendom respektive utan vattendom.

Damm 75000 kbm		Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
Investering	1 200 000	Ränta medel 3%	27 000	51 000
Eget Arbete	200 000	Avskrivning 25år	36 000	68 000
Total kostnad	1 700 000	Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Vattendom	300 000			
Stöd till miljöinvestering	800 000	Årlig kostnad	59 800	115 800
Investeringskostnad	900 000			
		Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
Damm 75000 kbm		Ränta medel 3%	24 000	48 000
Investering	1 200 000	Avskrivning 25år	32 000	64 000
Eget Arbete	200 000	Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Total kostnad	1 600 000			
Vattendom	200 000	Årlig kostnad	52 800	108 800
Stöd till miljöinvestering	800 000			
Investeringskostnad	800 000	Medelårskalkyl 25 år	Med stöd	Utan stöd
		Ränta medel 3%	18 048	42 048
Damm 75000 kbm		Avskrivning 25år	24 064	56 064
Investering	1 200 000	Våtmarksstöd	-3 200	-3 200
Eget Arbete	200 000			
Total kostnad	1 401 600	Årlig kostnad	38 912	94 912
Anmälan	1 600			
Stöd till miljöinvestering	800 000			
Investeringskostnad	601 600			